

มาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนัก เกินควรแก่คู่สัญญา

Thai legal measures regarding the payment of debts that are an undue burden on the contracting party

¹ณัฐพิชา วโรดมอภีพัฒน์, ²ณัฐวิน อัสวภูวดล, ³เกรียงไกร กาญจนคูหา
และ ⁴เฉลียว นครจันทร์

¹Nutpicha Varodomathipat, ²Natthawin Asavapuwadon, ³Kriangkrai Kanchanakuha
and ⁴Chaliew Nakhonchan

¹⁻⁴คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

¹⁻⁴Faculty of Law Western University

¹Corresponding Author. E-mail: Thatpichar_law@hotmail.com

Received October 11, 2023; Revised April 17, 2024; Accepted April 24, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี แนวคำพิพากษาศาล ผลงานวิจัย ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา เพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 4 กลุ่ม คือ 1.บริษัท 2.ทนายความ 3.หน่วยงานของรัฐ 4.ประชาชน ผลการวิจัย พบว่ากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ครอบคลุมและไม่มีกฎหมายเฉพาะของประเทศไทยที่จะนำมาปรับใช้ได้ ในกรณีของมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา (hardship) จึงควรที่จะต้องศึกษาถึงสภาพปัญหาและมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา (hardship) ในเชิงเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เพื่อนำผลของการศึกษามาเสนอเป็นแนวทางให้สอดคล้องและมีมาตรฐานเทียบเท่าหลักกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ

คำสำคัญ : การชำระหนี้เป็นภาระหนักเกินควร; คู่สัญญา; การชำระหนี้กลายเป็นพันธียล

Abstract

The research objective is to study theoretical concepts. Guidelines for court judgments, research results, factual problems, and legal problems. Legal measures of Thailand from foreign countries related to Thai legal measures to control the repayment of debts that cause difficulty (Hardship) in the case of international trade in order to be used as recommendations for solutions to the law to be more efficient. Thai legal measures to control debt repayment that has resulted in difficulty (Hardship) In the case of international trade, in-depth interviews

were conducted with a total of 4 sample groups: 1. companies, 2. lawyers, 3. government agencies, 4. citizens. The research results found that Thai civil and commercial laws are not comprehensive and there are no specific laws of Thailand that Can be applied in the case of Thai legal measures to control the repayment of debts that cause difficulty (Hardship) in the case of international trade Therefore, it is necessary to study the problems and legal measures in the problem of debt repayment causing difficulty (Hardship) in comparison with other countries. In order to bring the results of the study to present as guidelines to be consistent and have standards equivalent to the principles of international trade law.

Keywords: Debt repayment is an undue burden; contracting parties; debt repayment becomes impossible

บทนำ

การชำระหนี้ที่เป็นไปอย่างยากลำบากหรือที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาซึ่งเป็นลักษณะของการชำระหนี้หนึ่งซึ่งการชำระหนี้ยังสามารถปฏิบัติชำระได้ (ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์, 2563) แต่อาจจะมีเหตุการณ์บางอย่างเข้ามาแทรกแซงหลังจากการทำสัญญา ทำให้เกิดความยากลำบากในการชำระหนี้หรือเป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยคู่สัญญาฝ่ายนั้นอาจต้องปฏิบัติตามชำระหนี้มากเกินไป ในขณะที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รับการชำระหนี้ในมูลค่าที่สูงเกินไป แต่กลับปฏิบัติตามชำระหนี้ตอบแทนเท่าเดิม จนเกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันเกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างการชำระหนี้ของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งและการปฏิบัติตามชำระหนี้ตอบแทนของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งขึ้น ซึ่งหากจะต้องให้คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามสัญญาเช่นเดิมทุกประการก็อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น

จากหลัก *pacta sunt servanda ex fide bona* (พระครูวินัยธรเอก ชินวโส, 2564) คือ "ข้อตกลงต่างๆ จะต้องได้รับการปฏิบัติตามโดยสุจริต" โดยหลัก *Pacta Sunt Servanda* ได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นหลักกฎหมายใหญ่ในเรื่องของสัญญาโดยเฉพาะ ในศตวรรษที่ 18-19 ที่ความคิดเกี่ยวกับหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) และลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจนิยมสูงสุดไปด้วย เนื่องจากลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ เห็นว่าบุคคลทุกคนมีเสรีภาพในการดำเนินการใดๆ ได้เอง เว้นแต่ในกรณี เพื่อประโยชน์ส่วนรวมก็อาจถูกจำกัดเสรีภาพลงได้บ้าง สำหรับกฎเกณฑ์ที่จะใช้บังคับกันในสังคมควรจะเป็นกฎเกณฑ์ที่เกิดจากเจตนาของคู่สัญญาที่มีความเท่าเทียมกันเป็นผู้กำหนดขึ้น ดังนั้นจากแนวคิดนี้เจตนาของคู่สัญญาจึงถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่คู่สัญญาจะต้องปฏิบัติต่อกันอันนำไปสู่หลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา (The Autonomy of the Will) ซึ่งเป็นหลักที่ว่าบุคคลมีเสรีภาพในการทำสัญญาได้อย่างเต็มที่ รัฐจะเข้ามาเกี่ยวข้องได้เฉพาะกรณีที่เป็นเรื่องของความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น จากหลักดังกล่าวนี้บุคคลทุกคนจึงมีอิสระและเสรีภาพในการทำสัญญาผูกพันตนเองและเมื่อสัญญาเกิดจากการตัดสินใจที่อิสระของคู่สัญญา หนี้ที่เกิดขึ้น

จากสัญญาที่ทำโดยสมัครใจจึงเป็นหนี้ที่ยุติธรรมสำหรับคู่สัญญา สัญญาจึงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาอย่างเคร่งครัด" ในกรณีที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศกระทบต่อการประกอบกิจการของคู่กรณี ทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามสัญญา โดยมีใช้ความผิดพลาดหรือบกพร่องของฝ่ายใดนั้น ในทางกฎหมายแพ่งของไทยยังไม่ถือว่าเป็นเหตุสุดวิสัยตามมาตรา 8 (จิตติ ดิงศักดิ์, 2565) หรือเป็นกรณีที่มีการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัย (เหตุสุดวิสัย, 2566) อันจะทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นความรับผิดตามมาตรา 219 วรรคหนึ่ง (ไพโรจน์ วายุภาพ, 2561)

กรณีของ “วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและกรณีที่มีการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา” (เสนีย์ ปราโมช, 2562) ก็เป็นอีกข้อพิพาทหนึ่งที่ไม่มีความหมายไทยมารองรับกับธุรกรรมทางการค้าระหว่างประเทศ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นและมีการนำคดีขึ้นมาสู่ศาล ในทางปฏิบัติศาลไทยก็ยังปรับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นทั้ง ๆ ที่เป็นกฎหมายที่มุ่งใช้กับการซื้อขายภายในประเทศเป็นหลัก จึงไม่เป็นที่ยอมรับของนักลงทุนชาวต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย นอกจากนี้แม้จะพยายามออกกฎหมายพาณิชย์ในรูปแบบของพระราชบัญญัติต่างๆ มารองรับการเปลี่ยนแปลงของการทำธุรกรรมทางพาณิชย์ทั้งในประเทศและธุรกรรมทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ แต่กฎหมายเหล่านี้ก็ยังมีหลายประการที่ยังไม่สามารถสร้างความยุติธรรมให้กับธุรกรรมระหว่างผู้ประกอบการร่วมกันหรือระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานการณ์เช่นนี้นับว่าเป็นจุดอ่อนของระบบกฎหมายในเรื่องของ “วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและกรณีที่มีการชำระหนี้เกิดความยากลำบาก” ของประเทศไทยที่ไม่สอดคล้องกับประเพณีปฏิบัติในทางการค้าระหว่างประเทศ (จุมพิตา เรื่องวิชาการ, 2563) ซึ่งส่งผลให้การกำหนดเงื่อนไขและข้อตกลงทางการค้าในสัญญาการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศระหว่างคู่สัญญาต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต่างประเทศและใช้อำนาจตุลาการของต่างประเทศ ทำให้พ่อค้าหรือนักธุรกิจชาวไทยไม่ได้รับความเป็นธรรมและเสียเปรียบอย่างมากเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น

ศาลไทยไม่ได้วางหลักเรื่องการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและกรณีที่มีการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาไว้ (Force majeure Clause, 2022) ซึ่งในเรื่องนี้ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติตามสัญญาของคู่สัญญาเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ศาลนำหลักกฎหมายทั่วไปที่ใช้อยู่ในระบบกฎหมายของต่างประเทศ เช่นหลัก *Clausula rebus sic stantibus* ในกฎหมายเยอรมัน (สุนทร มณีสวัสดิ์, 2561) มาปรับใช้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรที่จะศึกษาถึงสภาพปัญหาและมาตรการทางกฎหมาย “วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและกรณีที่มีการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา” ของประเทศไทยในเชิงเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เพื่อนำผลของการศึกษามาเป็นแนวทางในการแก้ไข “วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและกรณีที่มีการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา” (Force majeure Clause, 2023) ตามกฎหมายไทยให้มีมาตรฐานเทียบเท่าหลักกฎหมายสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาของประเทศไทย ของต่างประเทศ แนวคำพิพากษาศาล มาตรการทางกฎหมาย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาของต่างประเทศกับของประเทศไทย
4. เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสมมาปรับใช้กับกฎหมายไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมาย เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาแล้วนำมาตั้งคำถาม
2. สร้างแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัยแล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมก่อนนำไปเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกถึงเกี่ยวกับ มาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา (hardship) ที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดที่ผ่านความเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลในขณะสัมภาษณ์ ได้แก่
 - 2.1 เครื่องบันทึกภาพและเสียงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครบถ้วน
 - 2.2 การจดบันทึกขณะและหลังการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยจดบันทึกย่อข้อมูลสำคัญ ๆ ในขณะฟังเกี่ยวกับการแสดงสีหน้า ท่าทาง แล้วนำมาบันทึกรายละเอียดเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งปฐมภูมิ มีการเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างโดยปฏิบัติ ดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี รวมทั้งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย และกระบวนการวิจัย
2. ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตแนะนำตัวและขออนุญาตเก็บข้อมูล จากมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น เสนอต่อบุคคลคล เจ้าของกิจการและหน่วยงานที่จะเข้าไปขอสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ คือ
 - 3.1 การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) คือ สัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยเรียงลำดับประเด็นคำถามตามแบบฟอร์มสัมภาษณ์เชิงลึก
 - 3.2 บันทึกการสนทนาในกระดาษ เครื่องบันทึกภาพและเครื่องบันทึกเสียง

แหล่งทุติยภูมิ ได้มาจากแหล่งเอกสาร เช่น มาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา งานวิจัยของประเทศไทยและของต่างประเทศ ตำรา หนังสือและข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง
2. วิเคราะห์ข้อมูลสภาพมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตามลำดับได้ดังนี้

1. จากศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาของประเทศไทย ของต่างประเทศ แนวคำพิพากษาศาล มาตรการทางกฎหมาย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการวิจัยพบว่า ที่มาของการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาในประเทศไทย, หลักความรับผิดชอบของลูกหนี้, การกำหนดทรัพย์ซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้, หลักคำนิยามของคำว่า “เหตุสุดวิสัย” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพฤติการณ์ซึ่งทำให้การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยและเหตุสุดวิสัย พบว่ากฎหมายแพ่งในเรื่องเหตุสุดวิสัยและการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาไม่สอดคล้องกับการประกอบธุรกิจการค้าพาณิชย์ในปัจจุบันของประเทศไทยที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และในบางกรณีผู้ประกอบการอาจต้องประสบกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อประกอบธุรกิจแม้จะเป็นเหตุการณ์ที่ลูกหนี้หรือวิญญูชนจะสามารถคาดหมายได้ แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมากกว่าจะคาดหมายได้หรือเกินความสามารถของบุคคลทั่วไปจะป้องกันได้ ทำให้เกิดแนวความคิดที่จะหาช่องทางผ่อนปรนให้แก่ลูกหนี้ตามที่เป็นธรรมและสมควรแก่กรณี

ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้เองที่มีโอกาสจะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้มากขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งกระบวนการตามกฎหมายล้มละลาย ซึ่งมีผลทำให้ลูกหนี้ต้องเลิกกิจการ ทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศอีกด้วย ดังนั้น จึงควรมีบทบัญญัติในเรื่องเหตุสุดวิสัยทางพาณิชย์ที่นำมาใช้เพื่อให้ลูกหนี้สามารถหลุดพ้นจากการชำระหนี้หรือมีสิทธิเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสมควรแก่กรณีได้ ดังนั้นจึงควรที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามของเหตุสุดวิสัย และการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากล

2. จากการศึกษาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาประเทศไทย พบว่า

ปัญหาข้อเท็จจริง พบว่ามาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ชัดเจน ควรที่จะต้องมีการแก้ไขคำนิยามของคำว่าเหตุสุดวิสัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยให้หมายความรวมถึงการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา รวมถึงการชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัย

ปัญหาข้อกฎหมาย พบว่า กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ครอบคลุมถึงการควบคุมการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา ควรที่จะต้องมีการแก้ไขคำนิยามของคำว่าเหตุสุดวิสัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยเพิ่มเติมให้ครอบคลุมไม่มีกฎหมายเฉพาะของประเทศไทยที่จะนำมาปรับใช้ได้ ในกรณีของมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา ควรที่จะต้องมีการร่างพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าของไทยขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากล

3. จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาของต่างประเทศกับของประเทศไทย พบว่า ในเรื่องการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาของไทยไม่มีกฎหมายที่คุ้มครอง เมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยก็จะกระทบต่อการประกอบกิจการของคู่กรณี ทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามสัญญา โดยมีใช้ความผิดพลาดหรือบกพร่องของฝ่ายใดนั้น ในทางกฎหมายแพ่งของไทยยังไม่ถือว่าเป็นเหตุสุดวิสัยตามมาตรา 8 หรือเป็นกรณีที่การชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัย อันจะทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นความรับผิดตามมาตรา 219 วรรคหนึ่ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศส ซึ่งประเทศเหล่านี้ ดังนั้นจึงควรที่จะต้องแก้ไขเยียวยาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ลูกหนี้ในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่อาจกล่าวได้ว่าเป็น "เหตุสุดวิสัยทางพาณิชย์และการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา" นั้น โดยอาจกระทำได้โดยไม่ต้องมีการแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ให้ศาลนำหลักนิติวิธีมาใช้ในการอุดช่องว่างของกฎหมาย โดยศาลอาจนำหลักกฎหมายทั่วไปที่ใช้อยู่ในระบบกฎหมายของต่างประเทศ เช่น หลัก *Clasula Rebus Sic Stantibus* ในกฎหมายเยอรมันก็ดี หลัก *Frustration* ตามกฎหมายอังกฤษก็ดี หรือหลัก *Imprevision* ตามหลักกฎหมายฝรั่งเศสก็ดี มาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาว่าคู่สัญญามีเจตนาอย่างไรเมื่อมีวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น เพื่อให้ศาลมีอำนาจในการวินิจฉัยให้สัญญาสิ้นสุดลง หรือให้ศาลมีอำนาจในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในสัญญาให้เป็นธรรมและสมควรเป็นกรณี ๆ ไป

4. จากการศึกษาเพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสมมาปรับใช้กับกฎหมายไทย พบว่าในหลาย ๆ ประเทศได้นำหลักอันเป็นข้อยกเว้นที่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นความรับผิดชอบจากการไม่ชำระหนี้ตามสัญญา เพราะเหตุสุดวิสัยหรือเหตุอันไม่อาจคาดหมายได้มาใช้อย่างเคร่งครัดในเหตุการณ์บางอย่างที่อยู่นอกเหนือความคาดหมายของลูกหนี้ แต่ไม่ถึงขนาดเป็นเหตุสุดวิสัย แต่ส่งผลให้การปฏิบัติการชำระหนี้ของลูกหนี้มีความยากลำบากเพิ่มมากขึ้น เช่น การหยุดงานประท้วง การหยุดการเดินทางสาธารณะ ศาลนำกฎหมายในเรื่องนี้มาใช้อย่างเคร่งครัดไม่สามารถตีความกฎหมายแพ่งทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นความรับผิดชอบในการชำระหนี้ของสัญญาได้ ดังนั้นควรที่จะต้องนำแนวทางของประเทศฝรั่งเศสมาเป็นแม่แบบ โดยนำหลักกฎหมายแพ่งในเรื่องเหตุสุดวิสัยมาใช้ในกรณีที่มีการชำระหนี้ตกเป็นอันพั่ววิสัยที่เป็นเหตุทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบเท่านั้น ไม่ได้นำมาใช้กับกรณีที่เกิดความเปลี่ยนแปลงแห่งรากฐานของสัญญาอันทำให้เกิดผลในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาในสัญญาให้เหมาะสมและเป็นธรรมแต่อย่างใด ดังนั้นจึงควรที่จะจัดทำร่างพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าของไทยขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่าทำกฎหมายแพ่งในเรื่องเหตุสุดวิสัยและการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาไม่สอดคล้องกับการประกอบธุรกิจการค้าพาณิชย์ในปัจจุบันของประเทศไทยที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและในบางกรณีผู้ประกอบการอาจต้องประสบกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการประกอบธุรกิจ แม้จะเป็นเหตุการณ์ที่ลูกหนี้หรือวิญญูชนจะสามารถคาดหมายได้ แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมากจนเกินกว่าจะคาดหมายได้หรือเกินความสามารถของบุคคลทั่วไปจะป้องกันได้ ซึ่งจากการศึกษาทำให้เกิดแนวความคิดที่จะหาช่องทางผ่อนปรนให้แก่ลูกหนี้ตามที่เป็นธรรมและสมควรแก่กรณี

ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่ตัวเจ้าหนี้เองที่มีโอกาสจะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้มากขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งกระบวนการตามกฎหมายล้มละลาย ซึ่งมีผลทำให้ลูกหนี้ต้องเลิกกิจการ ทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศอีกด้วย ดังนั้น จึงควรมีบทบัญญัติในเรื่องเหตุสุดวิสัยทางพาณิชย์ที่นำมาใช้เพื่อให้ลูกหนี้สามารถหลุดพ้นจากการชำระหนี้หรือมีสิทธิเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสมควรแก่กรณีได้ ดังนั้นจึงควรที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามของเหตุสุดวิสัยและการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากล

2. จากปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาประเทศไทย พบว่า ปัญหาข้อเท็จจริง พบว่ามาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ชัดเจน ควรที่จะต้องมีการแก้ไขคำนิยามของคำว่าเหตุสุดวิสัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยให้หมายรวมถึงการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา รวมถึงการชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัย

ปัญหาข้อกฎหมาย พบว่า 1.กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ครอบคลุมถึงการควบคุมการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา ควรที่จะต้องมีการแก้ไขคำนิยามของคำว่าเหตุสุดวิสัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยเพิ่มเติมให้ครอบคลุม

2.ไม่มีกฎหมายเฉพาะของประเทศไทยที่จะนำมาปรับใช้ได้ในกรณีของมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา ควรที่จะต้องมีการร่างพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าของไทยขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากล

3. ในเรื่องการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญาของไทยไม่มีกฎหมายที่คุ้มครองเมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยก็จะกระทบต่อการประกอบกิจการของคู่กรณี ทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามสัญญาโดยมิใช่ความผิดพลาดหรือบกพร่องของฝ่ายใดนั้น ในทางกฎหมายแพ่งของไทยยังไม่ถือว่าเป็นเหตุสุดวิสัยตามมาตรา 8 หรือเป็นกรณีที่การชำระหนี้ตกเป็นพันธวิสัย อันจะทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นความรับผิดตามมาตรา 219 วรรคหนึ่ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศส ดังนั้น จึงควรที่จะต้องแก้ไขเสียยาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ลูกหนี้ในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่อาจกล่าวได้ว่าเป็น "เหตุสุดวิสัยทางพาณิชย์และการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา" นั้น โดยอาจกระทำได้โดยไม่ต้องมีการแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ให้ศาลนำเอาหลักนิติวิธีมาใช้ในการอุดช่องว่างของกฎหมาย โดยศาลอาจนำหลักกฎหมายทั่วไปที่ใช้อยู่ในระบบกฎหมายของต่างประเทศ เช่นหลัก Clausula Rebus Sic Stantibus ในกฎหมายเยอรมันก็ดีหลัก Frustration ตามกฎหมายอังกฤษก็ดี หรือหลัก Improvisation ตามกฎหมายฝรั่งเศส มาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาว่าคู่สัญญามีเจตนาอย่างไรเมื่อมีวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น เพื่อให้ศาลมีอำนาจในการวินิจฉัยให้สัญญาสิ้นสุดลงหรือให้ศาลมีอำนาจในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในสัญญาให้เป็นธรรมและสมควรเป็นกรณี ๆ ไป

4.พบว่าในหลาย ๆ ประเทศได้นำหลักอันเป็นข้อยกเว้นที่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นความรับผิดชอบจากการไม่ชำระหนี้ตามสัญญาเพราะเหตุสุดวิสัยหรือเหตุอันไม่อาจคาดหมายได้มาใช้อย่างเคร่งครัดในเหตุการณ์บางอย่างที่อยู่นอกเหนือความคาดหมายของลูกหนี้ แต่ไม่ถึงขนาดเป็นเหตุสุดวิสัย แต่ส่งผลให้การปฏิบัติการชำระหนี้ของลูกหนี้มีความยากลำบากเพิ่มมากขึ้น เช่น การหยุดงานประท้วง การหยุดการเดินทางสาธารณะศาลนำกฎหมายในเรื่องนี้มาใช้อย่างเคร่งครัดไม่สามารถตีความกฎหมายแพ่งทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นความรับผิดชอบในการชำระหนี้ของสัญญาได้ ดังนั้นควรที่จะต้องนำแนวทางของประเทศฝรั่งเศสมาเป็นแม่แบบ โดยนำหลักกฎหมายแพ่งในเรื่องเหตุสุดวิสัยมาใช้ในกรณีที่มีการชำระหนี้ตกเป็นอันพั่ววิสัยที่เป็นเหตุทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบนั้น ไม่ได้นำมาใช้กับการที่เกิดความเปลี่ยนแปลงแห่งรากฐานของสัญญาอันทำให้เกิดผลในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาในสัญญาให้เหมาะสมและเป็นธรรมแต่อย่างใด ดังนั้นจึงควรที่จะจัดทำร่างพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าของไทยขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1) ควรที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามของเหตุสุดวิสัย และการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินควรแก่คู่สัญญา ในประมวลกฎหมายแพ่งและมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากล

2) ควรที่จะต้องให้ศาลนำหลักกฎหมายทั่วไปที่ใช้อยู่ในระบบกฎหมายของต่างประเทศ เช่น หลัก *Clasula rebus sic stantibus* ในกฎหมายเยอรมันก็ดี ความหมายหลัก Frustration ตามกฎหมายอังกฤษก็ดี หรือหลัก *Imprevision* ตามหลักกฎหมายฝรั่งเศสก็ดี มาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาว่าคู่สัญญามีเจตนาอย่างไรเมื่อมีวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น เพื่อให้ศาลมีอำนาจในการวินิจฉัยให้สัญญาลิ้นสุดลง หรือให้ศาลมีอำนาจในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในสัญญาให้เป็นธรรมและสมควรเป็นกรณี ๆ ไป

3) ควรที่จะจัดทำร่างพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าของไทยขึ้นให้สอดคล้องกับหลักสากล

2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาในเรื่องมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เป็นภาระหนักเกินไปแก่คู่สัญญา ควรมีการศึกษาอนุสัญญาเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศเพื่อที่จะนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของการค้าระหว่างประเทศของไทย เช่น อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ (United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods: CISG)

เอกสารอ้างอิง

- จิตติ ดิงศักดิ์ทิพย์. (2565). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องมาตรา ว่าด้วย จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้ ละเมิด บรรพ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- จุมพิตา เรื่องวิชาธร. (2563). การบูรณาการกฎหมายซื้อขายของอาเซียน: ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายซื้อขายของประเทศไทยและCISG. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 49(1), 130–146.
- พระครูวินัยธรเอก ชินวโส. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีผลผูกพันตามหลักสัญญา ต้องเป็นสัญญา. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร มหาววิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 4(1), 69–78.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2561). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์. (2563). คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ:วิญญูชน.
- สุนทร มณีสวัสดิ์. (2561). "การชำระหนี้เป็นพันธีย. ศึกษาเปรียบเทียบประสบการณ์ของเยอรมันกับการใช้ของประเทศไทย." *MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences*, 7(1), 139–156.
- เสนีย์ ปราโมช, ม. ร.ว.(2562). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคจบปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 4 ปรับปรุงแก้ไข กรุงเทพฯ:วิญญูชน.
- हेतुसुद्विषय.(2566). การตีความคำนิยามहेतुसुद्विषयของไทยให้สอดคล้องกับหลักสากล. Retrieved March 2, 2023, from <https://www.legardy.com/thai-law/civil-commercial/civil-and-commercial-section8>.

Force majeure Clause. (2022). Retrieved March 2, 2023, from <https://www.bimco.org/contracts-and-clauses/bimco-clauses/current/force-majeure-clause-2022>.

Force majeure Clause. (2023). *Repaying debt is a thousand possibilities*. Retrieved March 2, 2023, from <https://www.investopedia.com/terms/f/forcemajeure.asp>.